

OCENA DOSTOSOWANIA GOSPODARSTWA ROLNEGO DO NORM I WYMOGÓW WARUNKOWOŚCI

Metodyka doradzenia

ZATWIERDZAM

.....
Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Brwinów, maj 2025

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	3
II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Ocena dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości”	7
III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz	11
IV. Harmonogram realizacji programu doradczego	13
V. Narzędzia pracy doradczej	15
VI. Wykaz aktów prawnych	15
VII. Załączniki	15

I. Wstęp

Reforma Wspólnej Polityki Rolnej po 2023 roku wprowadza między innymi powiązanie otrzymywania płatności bezpośrednich, nie tak jak dotychczas w oparciu o zasadę wzajemnej zgodności, ale w oparciu o warunkowość. Zgodnie bowiem z zawartymi w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) zasadami przyznawania płatności dla gospodarstw rolnych, będą one uzależnione od spełnienia norm i wymogów tzw. warunkowości.

Warunkowość obejmuje:

– **normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska** (ang. Good Agricultural and Environmental Condition of Land) – normy **GAEC**

oraz

– **wymogi podstawowe w zakresie zarządzania** (ang. Statutory Management Requirements) – **wymogi SMR** które zostały określone w załączniku nr III do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115.

Warunkowość jest obowiązkowa dla rolnika wnioskującego m.in. o przyznanie płatności bezpośrednich. To również baza do określenia wymagań dla dodatkowo płatnych, dobrowolnych działań podejmowanych przez rolnika, np. ekoschematów.

Warunkowość uzależnia otrzymanie pełnego wsparcia w ramach:

- płatności bezpośrednich (w tym ekoschematów),
- płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych,
- płatności ekologicznych,
- premii z tytułu zalesień, zadrzewień lub systemów rolno-leśnych oraz
- płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW),

od spełniania przez beneficjentów norm i wymogów warunkowości obejmujących obszar: klimat i środowisko, zdrowie publiczne, zdrowie roślin i dobrostan zwierząt oraz warunkowość społeczną.

Wszystkie normy GAEC i niektóre wymogi SMR dotyczące środowiska, mają znaczący wpływ na kwestie związane z wodą, glebą, różnorodnością biologiczną, zrównoważonym

stosowaniem środków ochrony roślin, ograniczeniem emisji GHG z rolnictwa oraz jego przystosowaniem do obserwowanych zmian klimatu.

Wykaz norm i wymogów w zakresie warunkowości przyporządkowanych do poszczególnych obszarów

SMR: wymóg podstawowy w zakresie zarządzania

GAEC: norma dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska

Obszar	Główna tematyka	NORMY (GAEC) i WYMOGI (SMR)	
Klimat i środowisko	Zmiana klimatu (łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej)	GAEC 1	Utrzymywanie trwałych użytków zielonych (TUZ) w oparciu o udział powierzchni TUZ w powierzchni użytków rolnych (UR) na poziomie krajowym
		GAEC 2	Ochrona torfowisk i obszarów podmokłych (obowiązuje od 2025)
		GAEC 3	Zakaz wypalania użytków rolnych.
	Woda	SMR 1	Ramowa Dyrektywa Wodna - wymogi dotyczące kontroli pozwoleń.
		SMR 2	Dyrektywa Azotanowa - ochrona wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego.
		GAEC 4	Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych.
	Gleba (ochrona i jakość)	GAEC 5	Zarządzanie orką przyczyniające się do zmniejszenia ryzyka degradacji i erozji gleby, w tym uwzględnianie nachylenia terenu.
		GAEC 6	Minimalna pokrywa glebowa w najwrażliwszych okresach.
		GAEC 7	Zmianowanie i dywersyfikacja upraw na gruntach ornych – dotyczy gospodarstw powyżej 10 ha gruntów ornych.
		Różnorodność biologiczna i krajobraz (ochrona i jakość)	SMR 3
SMR 4			Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.
GAEC 8			Zachowanie elementów krajobrazu oraz zakaz przycinania drzew i żywopłotów w okresie lęgowym ptaków.
GAEC 9			Zakaz przekształcania lub zaorywania TUZ wyznaczonych jako wrażliwe pod względem środowiskowym (cennych) na obszarach Natura 2000.
Zdrowie publiczne,	Bezpieczeństwo żywności	SMR 5	Bezpieczeństwo żywności i pasz.
		SMR 6	Zdrowie zwierząt.

Obszar	Główna tematyka	NORMY (GAEC) i WYMOGI (SMR)	
zdrowie roślin	Środki ochrony roślin	SMR 7	Zdrowotność roślin.
		SMR 8	Zrównoważone stosowanie pestycydów.
Dobrostan zwierząt	Dobrostan zwierząt	SMR 9	Dobrostan cieląt.
		SMR 10	Dobrostan świń.
		SMR 11	Dobrostan zwierząt hodowlanych.

W przypadku nieprzestrzegania norm i wymogów warunkowości konsekwencją będzie odpowiednie zmniejszenie przyznanych płatności. Zmniejszenie płatności co do zasady wynosi 3%, niemniej jednak poziom zmniejszenia zależy od rodzaju i skali naruszenia norm i wymogów.

Każde naruszenie stanowi niezgodność i jest oceniane pod kątem wagi stwierdzonej niezgodności w skali ocen punktowych (1, 3, 5) według trzech kryteriów:

- zasięgu,
- dotkliwości,
- trwałości.

Wymiar kar za nieprzestrzeganie norm i wymogów uzależniony jest od wielu czynników. Niemniej jednak niezgodności mogą wynikać z:

- zaniedbania rolnika – traktowane jako nieumyślne działanie rolnika,
- winy rolnika – rozumiane jako działanie umyślne/celowe.

W przypadku gdy stwierdzona niezgodność wynika z zaniedbania ze strony rolnika (**niezgodność nieumyślna**) - obniżka ta będzie, co do zasady, stanowić 3% całkowitej kwoty płatności. W zależności od wagi stwierdzonych nieumyślnych niezgodności zmniejszenie płatności może zostać obniżone do 1% lub zwiększone do 5% całkowitej kwoty płatności, a w przypadku niezgodności stanowiącej bezpośrednie ryzyko dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt (**poważna niezgodność**) – nawet do 10% kwoty płatności.

Za **poważną niezgodność** uznaje się wypalanie użytków rolnych.

Jeżeli naruszenie odnoszące się do tego samego wymogu lub normy zostanie wykryte u rolnika jako **powtarzalna niezgodność**, to znaczy powtórzy się w ciągu trzech kolejnych lat kalendarzowych, to wówczas zmniejszenie płatności co do zasady wynosi 10% całkowitej kwoty płatności. Natomiast w przypadku, gdy powtarzalność naruszenia tej samej normy lub wymogu pojawi się po raz kolejny bez podania przez rolnika uzasadnionego powodu, to wówczas traktowane jest to jako **niezgodność umyślna**. Niezgodność umyślną stanowi również celowe naruszenie norm i wymogów warunkowości.

Wówczas zmniejszenie płatności wynosi co najmniej 15%, ale ARiMR jako Agencja Płatnicza, na podstawie oceny niezgodności może podjąć decyzję o zwiększeniu tego odsetka nawet do 100% całkowitej kwoty płatności.

W przypadku, gdy kwota zmniejszenia płatności jest równa lub mniejsza od równowartości 100 EUR, kary nie są naliczane. Rolnik jest powiadamiany o stwierdzeniu niezgodności i obowiązku podjęcia działania naprawczego. Stwierdzenie w czasie kontroli niezrealizowania zaleconego działania naprawczego spowoduje odpowiednie zmniejszenie płatności.

Niezgodność drobna, to taka dla której: zasięg, dotkliwość i trwałość oceniono w punktacji na 1 punkt w każdym z trzech kryteriów (1-1-1), czyli suma punktów w ramach oceny wagi według kryterium zasięgu, dotkliwości i trwałości, wynosi 3.

W przypadku stwierdzenia **drobnej niezgodności**, nie stosuje się kary administracyjnej, natomiast rolnik jest informowany o niezastosowaniu kary administracyjnej oraz o możliwych działaniach naprawczych mających na celu usunięcie stwierdzonych drobnych niezgodności.

Szczegółowe informacje dotyczące sposobu oceny naruszeń oraz naliczanych kar za nieprzestrzeganie norm i wymogów określone są w przepisach rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 lipca 2023 r. w sprawie liczby punktów, jaką przypisuje się stwierdzonej niezgodności, oraz procentowej wielkości kary administracyjnej w zależności od liczby punktów przypisanych stwierdzonym niezgodnościom (Dz.U. 2023 poz. 1382 z późn. zm).

Od 2025 roku pojawił się nowy element w płatnościach WPR tj. mechanizm warunkowości społecznej, który jest obligatoryjnym elementem systemu płatności. W związku z wdrożeniem

mechanizmu warunkowości społecznej wysokość wsparcia jest uzależniona od przestrzegania przez rolnika wybranych krajowych przepisów z zakresu prawa pracy i zasad BHP.

System kontroli w ramach warunkowości społecznej bazuje na istniejącym w Polsce systemie kontroli prawa pracy i zasad BHP sprawowanym przez Państwową Inspekcję Pracy (PIP). Nie wprowadzono żadnych nowych uprawnień kontrolnych dla PIP. PIP kontroluje podmioty, o których mowa przepisach ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy, w zakresie krajowych przepisów z zakresu prawa pracy oraz zasad BHP.

W ramach warunkowości społecznej, po wykonaniu kontroli, PIP przekaze ARiMR informacje o rolnikach, którzy zostali poddani kontroli przestrzegania wymogów warunkowości społecznej oraz informacje o niezgodnościach z wymogami warunkowości społecznej stwierdzonych u rolnika, który został poddany kontroli przestrzegania tych wymogów. PIP będzie przekazywała ARiMR informacje, które są niezbędne do ustalenia wysokości kary administracyjnej w ramach mechanizmu warunkowości społecznej.

ARiMR, jako agencja płatnicza, ustalając wysokość należnych:

- 1) płatności bezpośrednich (w tym: podstawowego wsparcia dochodów, płatności redystrybucyjnej, płatności dla młodych rolników, płatności związanych z produkcją, płatności w ramach ekoschematów (w tym dobrostanowej) oraz płatności dla małych gospodarstw),
- 2) płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych, płatności ekologicznych lub premii z tytułu zalesień, zadrzewień lub systemów rolno-leśnych oraz
- 3) płatności ONW

- zobowiązana będzie do wzięcia pod uwagę wyników kontroli (wybranych przepisów) przeprowadzonych przez inspektorów PIP.

Gospodarstwa do 10 ha użytków rolnych są zwolnione z kontroli i kar za niespełnianie warunkowości

II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Ocena dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości”

Kto może świadczyć usługi doradcze?

Usługa musi być wykonana przez doradcę rolniczego wpisanego na listę doradców rolniczych prowadzoną przez dyrektora Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. Doradca rolniczy powinien posiadać wiedzę dotyczącą obowiązującego systemu „zielonej architektury” na lata 2023-2027, obejmującego wzajemnie uzupełniające się wymogi obowiązkowe oraz dodatkowe zachęty do stosowania praktyk rolniczych korzystnych dla środowiska i klimatu. Obowiązkowo powinien posiadać wiedzę na temat norm i wymogów warunkowości. Powinien uczestniczyć w formach doskonalenia zawodowego z tego zakresu, a w szczególności znać aktualne przepisy prawa, mające wpływ na prawidłowe wypełnianie warunkowości przez rolników ~~aktywnych zawodowo~~.

Odbiorcy usług:

Rolnicy posiadający numer identyfikacyjny producenta nadany na podstawie przepisów ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, właściciele gruntów rolnych, właściciele zwierząt gospodarskich.

Cel realizacji usługi/doradzania

Celem realizacji usługi jest ~~wsparcie rolnika w~~ przeprowadzenie oceny dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości przy wykorzystaniu odpowiednich list sprawdzających, identyfikacja ewentualnych niezgodności oraz przygotowanie zaleceń dostosowawczych.

Czas trwania usługi:

Do 1 roku

Liczba wizyt w gospodarstwie. Wykonanie usługi doradczej wymaga co najmniej dwóch wizyt w gospodarstwie w okresie trwania usługi.

Kolejność czynności:

1. **Wywiad z rolnikiem** (w trakcie zgłaszania zapotrzebowania na usługę), dotyczący profilu produkcji gospodarstwa i uczestniczenia w działaniach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) oraz interwencjach PS WPR.

Zapoznanie się z warunkami zewnętrznymi i wewnętrznymi gospodarstwa.

Doradca wykonujący usługę doradczą, powinien przed przystąpieniem do jej wykonania zapoznać się z dokumentami, od których zależy zakres wymogów obowiązujących w konkretnym gospodarstwie, dotyczącymi:

- a) położenia (lub nie) gospodarstwa na obszarze NATURA 2000;
- b) planów zadań ochronnych albo planów ochrony obejmujących użytki rolne należące lub użytkowane przez rolnika;
- c) położenia (lub nie) gospodarstwa na terenie parku krajobrazowego, parku narodowego, rezerwatu, obszaru chronionego krajobrazu, w strefie ochronnej ujęć wody;
- d) położenia (lub nie) gospodarstwa na obszarze zagrożonym erozją wodną;
- e) położenia (lub nie) gospodarstwa na obszarze objętym normą GAEC 2;
- f) innymi – właściwymi dla danego regionu, miejscowości, gospodarstwa.

W trakcie sporządzania oceny spełnienia norm i wymogów warunkowości doradca powinien również:

- 1) uzyskać od rolnika informację, czy stosuje osady ściekowe w gospodarstwie;
- 2) uzyskać informacje, dotyczące kierunków i skali produkcji zwierzęcej, stosowanego systemu utrzymania zwierząt, struktury użytkowania gruntów w gospodarstwie;
- 3) zapoznać się z umową zbytu lub nabycia nawozów naturalnych;
- 4) sprawdzić, czy rolnik posiada plan nawożenia azotem lub obliczenia maksymalnych dawek azotu,
- 5) sprawdzić, czy rolnik prowadzi ewidencję stosowania nawozów oraz inną niezbędną dokumentację, o której mowa w programie azotanowym,
- 6) sprawdzić, czy rolnik posiada prawidłowo prowadzoną ewidencję zabiegów ochrony roślin oraz produktów biobójczych (o ile dotyczy);

- 7) sprawdzić, czy rolnik posiada aktualne zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w zakresie stosowania środków ochrony roślin lub uprawnienia uzyskane na podstawie art. 64 ust. 4, 5, 7 i 8 ustawy o środkach ochrony roślin (np. zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w zakresie integrowanej produkcji roślin) przez osoby wykonujące zabiegi;
- 8) sprawdzić, czy podczas wykonywania zabiegów środkami ochrony roślin, dokumenty potwierdzające sprawność techniczną opryskiwacza są aktualne;
- 9) sprawdzić, czy dokumentacja leczenia zwierząt jest przechowywana przez odpowiedni okres czasu;
- 10) sprawdzić, czy rolnik posiada zezwolenie wodno-prawne lub pozwolenie zintegrowane, jeżeli w gospodarstwie jest wymagane;
- 11) sprawdzić, czy rolnik spełnia pozostałe wymagania określone w programie azotanowym, tj.: zapewnienia miejsca do przechowywania nawozów naturalnych, oraz posiadania dokumentacji i niezbędnych obliczeń zgodnie z programem azotanowym, stosowania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami, czasowego przechowywania obornika na gruncie, zakazów określonych w programie azotanowym itd., oraz czy rolnik spełnia wymogi dotyczące stosowania maksymalnych dawek fosforu w nawozach naturalnych;
- 12) uzyskać od rolnika informację, czy w gospodarstwie przeprowadzane były kontrole urzędowe i sprawdzić, czy rolnik stosuje się do zaleceń pokontrolnych;
- 13) sprawdzić, czy rolnik przestrzega obowiązku przechowywania pozostałej dokumentacji dotyczącej np. wyników analiz próbek pobranych z roślin lub od zwierząt lub innych próbek pobranych dla celów diagnostycznych, istotnych ze względu na zdrowie ludzi (o ile w gospodarstwie pobierano takie próbki);
- 14) sprawdzić czy na gruntach rolnika znajdują się obszary podlegające normie GAEC 2;
- 15) sprawdzić, czy rolnik ma status przedsiębiorcy zatrudniającego pracowników lub czy zatrudnia pracowników na podstawie umowy.

W przypadku wątpliwości, dotyczących informacji istotnych dla prawidłowej oceny dostosowania gospodarstwa do norm i wymogów warunkowości, należy to odnotować w liście sprawdzającej.

Informacje te mogą dotyczyć:

- stanów inwentarza, jeżeli rolnik nie prowadzi aktualnego rejestru inwentarza lub zapisy budzą wątpliwości – potrzebne do obliczenia produkcji nawozów naturalnych, pojemności zbiorników (nawozy ciekłe) i powierzchni miejsc do przechowywania (nawozy stałe) nawozów naturalnych, oceny minimalnej powierzchni kojców na sztukę świni, cieląt itp.;
- aktualności wpisów w wymaganej dokumentacji;
- planowanych zmian w gospodarstwie, mających związek ze zmianą norm i wymogów warunkowości.

2. Wizyta w gospodarstwie i ocena dostosowania gospodarstwa do norm i wymogów warunkowości – główne źródło informacji w zakresie większości wymogów i norm.

Doradca dokonuje oceny spełnienia wymogów szczegółowych, umieszczonych na listach sprawdzających i przy każdym z wymogów wypełnia właściwą kolumnę.

Kolumnę „Opis stwierdzonych nieprawidłowości” należy wypełnić tylko w przypadku stwierdzonej niezgodności z wymogiem/normą. Każdej niezgodności powinny odpowiadać stosowne zalecenia.

W przypadku niewielkich naruszeń rolnik sam może je zlikwidować, stosując się do zaleceń doradcy, na podstawie zrobionej przez niego oceny dostosowania gospodarstwa (wypełnienie list sprawdzających oraz opracowanie zaleceń) do norm i wymogów warunkowości. Zalecenia w formie pisemnej powinny być odnotowane przez doradcę pod listami w punkcie „zalecenia i uwagi”.

3. Korekta zaleceń, pomoc w uzupełnieniu dokumentacji, w tym druga wizyta w gospodarstwie oraz przegląd dokumentacji wewnętrznej gospodarstwa.

Efektem końcowym oceny spełnienia norm i wymogów warunkowości będą:

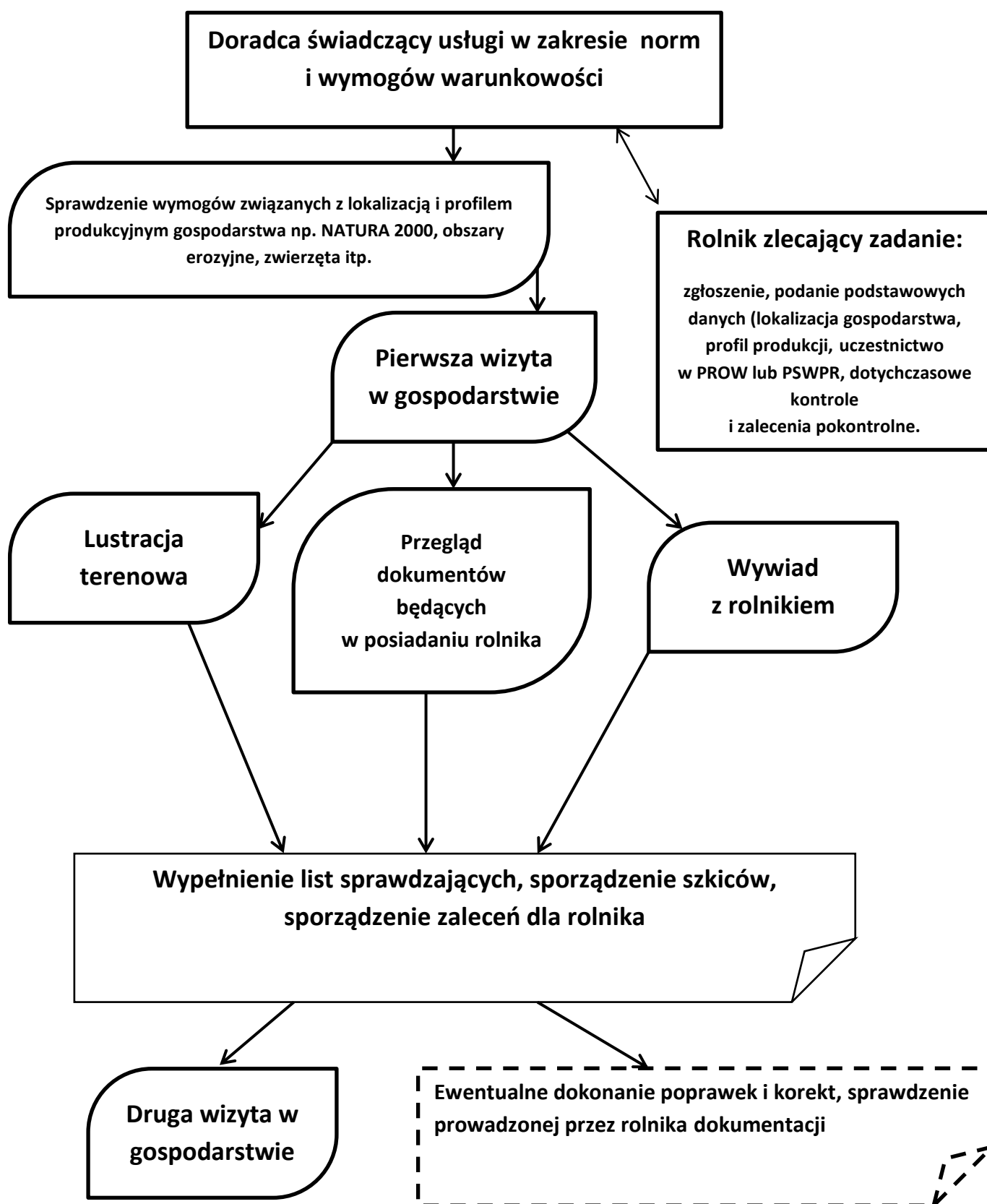
- wypełnione listy sprawdzające oraz zalecenia dla rolnika

III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz

1. Informacje o gospodarstwie, rolniku i analiza możliwości rozwoju.
2. Zakres realizacji programu doradczego.
3. Karta usługi doradczej.

4. Oświadczenie o realizacji programu doradczego.

Schemat blokowy usługi doradczej:

IV. Harmonogram realizacji programu doradczego

(zadania i opis czynności wykonywanych w kolejnych latach realizacji programu doradczego)

L.p.	Zadanie	Opis czynności w ramach zadania	Dokumentacja	Termin realizacji	Uwagi
1.	Ocena dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości	1. Wywiad z rolnikiem	1. Wstępnie wypełnione listy sprawdzające	Pierwsze półrocze	
		2. Wizyta w gospodarstwie	2. Wypełnione listy sprawdzające oraz opracowane zalecenia Typ 1: gospodarstwo <10 ha użytków rolnych i <10 DJP Typ 2: gospodarstwo ≥10 ha użytków rolnych i <10 DJP ale ≤30 działek rolnych lub gospodarstwo <10 ha użytków rolnych i ≥10 DJP Typ 3: gospodarstwo ≥10 ha użytków rolnych i ≥10 DJP lub gospodarstwo ≥10 ha użytków rolnych i ≤10 DJP ale >30 działek rolnych	Pierwsze półrocze	Ilość DJP należy ustalić na podstawie stanu średniorocznego. Powierzchnię gospodarstwa należy ustalić na podstawie ostatniego złożonego wniosku o płatności bezpośrednie.
		3. Przegląd dokumentów zewnętrznych (wykazy obszarów szczególnych, mapy itp.) oraz wewnętrznych gospodarstwa (wnioski obszarowe, PS WPR, stosowane plany nawożenia – azotem i fosforem – jeśli dotyczy, itp.).	3. Sporządzone niezbędne wyliczenia, przechowywane przez doradcę wykonującego usługę w formie elektronicznej lub pisemnej. Zalecenia	Pierwsze półrocze	

L.p.	Zadanie	Opis czynności w ramach zadania	Dokumentacja	Termin realizacji	Uwagi
		Sporządzenie niezbędnych wyliczeń (stan średnioroczny zwierząt, produkcja obornika, powierzchnia płyty, pojemność zbiornika, przechowywanie kiszzonek i urządzenia do ich przechowywania).	pisemne, zamieszczone pod listami sprawdzającymi.		
2.	Korekta zaleceń, pomoc w uzupełnieniu dokumentacji	1. Druga wizyta w gospodarstwie. Analiza stanu niezgodności ujawnionych w trakcie pierwszej wizyty. Weryfikacja usunięcia stwierdzonych niezgodności.	1. Notatka z weryfikacji usunięcia stwierdzonych niezgodności w trakcie pierwszej wizyty oraz korekta zaleceń	Drugie półrocze	
		2. Opcjonalnie przegląd dokumentacji wewnętrznej gospodarstwa, sprawdzenie poprawności prowadzenia, przypomnienie zaleceń wynikających bezpośrednio z wymogów warunkowości.	2. Poprawione dokumenty wewnętrzne gospodarstwa dotyczące norm i wymogów warunkowości.	Drugie półrocze	
3.	Ocena dostosowania gospodarstwa rolnego wymogów warunkowości społecznej	Sprawdzenie spełniania wymogów z zakresu BHP oraz prawa pracy.	W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości sporządza się zalecenia usunięcia niezgodności.	Pierwsze i drugie półrocze	

V. Narzędzia pracy doradczej

1. Aplikacja do sporządzania planu nawożenia azotem,
2. Aplikacja do wyliczania maksymalnych dawek azotu,
3. Aplikacja do sporządzania obrotów stada,
4. Plan Rozwoju Gospodarstwa,
5. Aplikacja do optymalizacji nawożenia – INTER-NAW,
6. Mapa działek do celów identyfikacji torfowisk i obszarów podmokłych GAEC 2
<https://gaec2.iung.pl/>

VI. Wykaz aktów prawnych

Wykaz aktów prawnych przydatnych do realizacji usługi doradczej objętej przedmiotową Metodyką dostępny jest na stronie MRiRW,
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/legislacja10>

VII. Załączniki

Załącznik 1 – Listy sprawdzające zostaną zamieszczone w na stronie Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, <https://www.cdr.gov.pl/uslugi-doradcze-ps-wpr-prow-2014-2020>